

No hi ha nois dolents

La tasca per prevenir possibles **trastorns de conducta** ja ha de començar a la primera infància

MARTA ESPAR
FOTO: AMPANS

A l'escola d'educació especial l'Estel de Vic (Osona) no existeixen els nens dolents. Si un es nega a llegir, per exemple, perquè no li agrada o perquè té dificultats, el mestre busca altres activitats del seu gust per fer de manera combinada, com les matemàtiques o la plàstica, i, tot i que al principi pot ser que deixi la lectura sense fer, al cap d'uns dies, sense càstigs ni amonestacions pel mig, acaba llegint el que el seu tutor li havia proposat.

El pedagog Josep Font, director d'aquest centre amb 96 alumnes amb discapacitat intel·lectual, assegura que és una estratègia de suport conductual positiu que funciona i que s'utilitza des de fa anys en més de 20.000 escoles dels Estats Units, en dues escoles més d'Osona i en molts centres del Regne Unit i Noruega, amb molt d'èxit en els resultats. Bàsicament, es tracta d'un enfocament psicopedagògic,

descriu i avalat amb dades empíriques a la literatura científica del camp, que consisteix a desplegar un conjunt d'estratègies i d'intervencions per millorar la conducta dels nens a l'aula.

D'exemples n'hi ha molts, però la filosofia seria substituir la reacció a una conducta negativa per l'acció proactiva i positiva prèvia, és a dir: "Abans que insultar, hem de tenir clar què hem de fer perquè no insultar", explica Font. Hem de passar dels contextos castigadors a contextos educatius i proactius i fer-ho des que són ben petits", afegeix aquest pedagog. És l'única via per eliminar etiquetes i prevenir diagnòstics que poden empitjorar encara més la conducta del jove. Però per fer aquest pas és imprescindible comprendre que "un noi o una noia no té una mala conducta per culpa d'unes característiques personals determinades, sinó perquè viu i es desenvolupa en un context en què no té prou oportunitats per sortir-se'n d'una altra

manera", assegura Font, que ha estat fins fa dos anys professor a la Facultat d'Educació de la Universitat de Vic.

Estratègies positives

Quan els professionals del centre educatiu canvien la cultura i les pràctiques del centre d'acord amb aquesta tendència psicopedagògica, s'apliquen estratègies positives. Que tinguin clares quines són les expectatives del centre o del mestre davant d'una activitat concreta. O que puguin anticipar la rutina amb l'explicació més adequada a les seves capacitats. Si, tanmateix, no se'n surten, el director matisa: "Podem oferir-ho diversos nivells d'ajuda cada vegada més intensos, però és molt important desenvolupar les estratègies de suport conductual positiu des que són ben petits i tenir en compte que aquestes pràctiques són de gran ajuda, no només amb els nans que presenten alteracions de conducta, sinó amb tots els nens i a totes les escoles, ordinàries i especials, com a factor preventiu".

FILOSOFIA. A l'Escola Jeroni de Moragas d'AMPANS, a Santpedor, es du a terme un abordatge positiu de les alteracions de conducta.

A l'Escola Jeroni de Moragas d'AMPANS, a Santpedor (Osona), un 20% dels nois presenten un retard cognitiu a causa d'una disfunció provocada per un trastorn de conducta. La seva directora, Alba Cortina, psicopedagoga, amb una llarga experiència al darrere, treballa en la mateixa línia de suport conductual positiu a l'aula i subratlla la importància que els mestres, ja a primària, comptin amb els instruments necessaris per detectar alteracions de conducta i puguin contactar, en cas necessari, amb els especialistes en psicologia i psiquiatria per dur a terme un pla de treball multidisciplinari –escola, família i psiquiatre i/o psicòleg– i així evitar que algunes d'aquestes conductes, com les baralles contínues, el desafiament a l'autoritat, les mentides patològiques,

.....
"Hem de passar dels contextos castigadors a contextos educatius", diu Josep Font

.....
En casos d'alteracions de conducta cal un treball multidisciplinari i conjunt

les fugues i els petits furtis, vagin *in crescendo*.

"Quan se'ls ajuda a regular el seu estat emocional, ja sigui amb teràpia i/o un petit suport farmacològic, quan es donen eines i ajuda a les famílies i se'ls ofereix un entorn pedagògic estructurat amb estratègies de suport conductual positiu, se'n surten", afegeix Cortina. Només així s'evita que apareguin trastorns de conducta amb entitat clínica, com el trastorn negativista desafiament (TND), que qui el pateix s'enfada sovint i de manera descontrolada, i planta cara a les figures de l'autoritat; o el trastorn dissociat (TD), que inclou conductes agressives cap a persones o animals, robatoris, frau o destrucció d'objectes, i fugues de l'escola o de casa.

Però, segons aquesta psicopedagoga, és essen-

RECURSOS. És important el treball de suport conductual positiu a l'aula i que els mestres comptin amb les eines per detectar alteracions de conducta.

Per a més informació

Escola Estel

www.santomas.cat

Escola Jeroni de Moragas

www.ampans.com

Fundació AMPANS

www.althaia.cat/

Fons documental sobre

trastorns de conducta

(Dincat)

www.dincat.cat/fons-documental-trastorns-de-conducta_175868

The International

Journal of Positive

Behavior Support

www.bild.org.uk/our-services/journals/ijpbs/

cial “començar a treballar pautes d'acció, temps d'espera i habilitats socials a primària i des d'una intervenció conjunta pares-escola”.

Fugir de les etiquetes

Tant Cortina com Font saben molt bé de què parlen perquè treballen amb nois amb discapacitat intel·lectual, que no presenten una incidència més alta d'alteracions de conducta, però sí que, quan aquestes alteracions apareixen, són més difícils d'identificar perquè es confonen amb problemes derivats del retard mental de base. En tot cas, tots dos reiteren els grans desavantatges que l'estigmatització a través d'etiquetes diagnòstiques els provoca i que totes les estratègies d'abordatge són vàlides per a escoles ordinàries i especials.

En el II Congrés Estatal sobre Alteracions de Conducta, celebrat a Manresa al mes d'octubre, organitzat per AMPANS i Althaia, i en el qual van participar més de 350 professionals, es va concloure que, amb una bona prevenció, un 80% dels infants i joves no tindrien problemes de conducta. De fet, la pràctica de conductes de risc, com el consum de drogues, alcohol i tabac, la pràctica de sexe sense preservatiu, la violència, el desafiament a l'autoritat i la conducta temerària al volant, formen part de la cultura de l'adolescent actual, explica Josep Toro, cap de psiquiatria i psicologia infantil i juvenil de l'Hospital Clínic de Barcelona.

“Un estudi nord-americà sobre el tema assegura que només entre un 18% i un 20% dels joves d'aquest

país no practiquen cap conducta de risc”, il·lustra el psiquiatre, que va participar en el congrés de Manresa. Per què? Per començar, en els últims 100 anys, l'edat d'inici de la pubertat a nivell neurohormonal s'ha reduït tres anys i ara comença aproximadament als 12 anys i, per tant, els agafa amb menys temps d'haver acumulat experiències i aprenentatges. A més, la cultura del grup pren relleu a la influència familiar també abans.

“Els canvis socials, amb internet i les xarxes socials, augmenten el risc, no només perquè moltes conductes de risc es promouen a través d'aquests nous canals, sinó perquè els comerciants saben que, actualment, els adolescents disposen de diners per gastar i, per tant, tenen més ocasions per cultivar el risc”, assegura Toro, que veu en la pràctica clínica com cada vegada són més nombrosos els trastorns en què cal especificar la influència de les noves tecnologies.

El psiquiatre Josep Toro també explica que la majoria dels adults practiquen també alguna d'aquestes conductes de risc, però la gran diferència és que, a l'adolescència, es duen a terme amb més intensitat i s'acumulen, i “a mitjà termini bona part d'aquestes conductes produeixen simptomatologia depressiva, que fa que els nois entrin en un cercle viciós més difícil de tractar”, afegeix. Una conducta de risc no comporta un trastorn, però quan s'acumulen i hi ha una predisposició genètica i una o diverses situacions d'estrès viscudes, poden desencadenar en un trastorn d'entitat clínica, aclareix el psiquiatre.

Què poden fer els pares per evitar-ho? “La funció familiar fonamental ja ha d'estar feta a l'etapa prepuberal –assegura Toro–. Els adults només poden tenir influència en un adolescent si s'han creat uns bons canals de comunicació i una sana estabilitat emocional previs. Si volem començar a fer-ho a l'adolescència, ja arribem tard –afirma–. Tanmateix, també convé recordar que, malgrat tot, la majoria d'adolescents van bé i no presenten disfuncions”, conclou Toro, que també és professor a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (UB). ■

L'explorador reprimit

Jaume Funes

Ens ha nascut un nen

Ha passat Nadal i ara vénen els Reis. Entremig, sembla que alguna dona ha estat obligada a cuidar una criatura. No estava previst, ni era desitjat. No tenia res a oferir-li. Però el nou nen ha encetat una vida sense importar-li a ningú. Malauradament, sembla que el 2014 serà l'any de les maternitats obligatòries i les infàncies no volgudes. Tot, per obra d'un govern més que conservador disposat a fer que sigui el seu Déu qui legisli sobre el que ha de fer una dona, com es fa de mare i quin és el futur (se suposa que celestial) que espera a tot nadó.

Em desespera començar l'any així. D'aquí pocs mesos la llei sobre la interrupció de l'embaràs tornarà a ser com al final del franquisme i molts professionals, com jo mateix, no sabran què dir quan els demani consell una adolescent que, com a efecte dels seus amors intensos, la mala gestió del riscos, la dificultat per accedir a sistemes de protecció o el caos de la seva vida, ha quedat embarassada. No es podrà ni suggerir-li que el camí raonable passa per no continuar endavant. Tornarem a tenir el codi penal sobre els nostres caps professionals. Pensar, dir, suggerir, acompanyar a no continuar en el camí d'una futura maternitat no desitjada serà delictiu. Per molt que sigui la hipòtesi més raonable, ja no serà possible. Serà il·legal i penada amb presó.

Les conseqüències d'una llei

Ja he escrit més d'una vegada sobre alguns aspectes del tema en aquesta columna i no repetiré els arguments contra aquest absurd. Però pateixo ja pel dany que la seva dictadura mental causarà en les vides dels infants (mares i fills, tots dos infants), especialment dels que ja han tingut una vida força plena de mancances i desesperacions. ¿Per què neguen el dret a no ser mare, a no ser una mare que no vol o no pot ser mare? ¿Per què neguen el dret a no néixer? Tot infant té dret a arribar a aquest món sent desitjat, amb uns pares disposats a vincular amb ell les seves vides, amb prou recursos i estímuls per tenir infància i tenir futur. ¿Si per a moltes paternitats adultes, més o menys voluntàries, tot això és força complicat, per què ho volem imposar en la vida d'una parella que tot just està cercant què farà amb les seves vides? Després d'anys de treball per separar sexualitat i reproducció tornen a imposar la maternitat com a final feliç. ¿Encara no han descobert que els Reis que enriqueixen el portal no existeixen?

Jaume Funes és psicòleg, educador i periodista

